

Magyarország a századfordulón

(Kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban)

A Magyar Nemzeti Múzeum történeti kiállítása régóta változatlan anyagával fogadta a látogatókat. A bemutatott történelem mindeddig végetért az 1848—49-es szabadságharc leverésével. A magyar tőkés fejlődés százéve, tehát az a korszak, amelyet napjaink előtörténetének nevezhetnénk, nem kapott helyet a killitótermekben. Az 1974. november 30-án megnyitott, *Magyarország a századfordulón* c. időszaki kiállítás ezt a hiányt nagymértékben pótolja: az ún. komplex ábrázolással viszonylag kevés anyag felvonultatásával átfogó képet nyújt a magyar polgári fejlődés nagy korszakáról, a hazai kapitalizmus fénykoráról.*

A látogatót egy félköralakú dobogó fogadja; a századforduló városiasodó társadalmi osztályainak bábukra húzott öltözékei állnak mintegy szétszórtan Pest nagyméretű látképe előtt. Az első benyomást nyújtó „ünnepi utcai forgatag” mögül azután fokozatosan kibomlik egy nagyon is differenciált társadalom általános, mindennapi képe. A szép darabokból összeállított, de részben érdektelennek tűnő történeti bevezető (Deák íróasztala, az uralkodópár képe, Erzsébet királyné utolsó ruhája, Rudolf trónörökös puskakészlete) után a kisbirtokos parasztság életmódjáról és munkakörülményeiről tájékoztató munkaeszközök és berendezési tárgyak láthatók. Külön galériában, egymással szemközt egy jó módú polgári ebédlőszoba, illetve egy szegényebb bányászlakás szobaberendezése található. A kontraszthatást fokozza, hogy az első ünnepien van megterítve, a második viszont az abroszt, poharakat, dísztárgyakat nélkülözi.

Az agrártársadalom belső feszültségét jelző *kivándorlást* grafikon és fényképek mellett az Amerikában működő magyar érdekvédelmi szervek jegyzőkönyveinek, kiadványainak, zászlóinak mintadarabjai, valamint a kivándorlók útitárgyai érzékeltetik. Külön kiállítást érdemelne egyszer a kivándorlók tengerentúli életének és munkakörülményeinek gazdag, de bizonyára további feltárást igénylő anyaga. A magyarországi *mezőgazdasági munkásmozgalmat* 1891 és 1906 között kísérik nyomon a rendezők; anyaguk itt elsősorban a sajtó.

Az *ipari munkásmozgalmat* bemutatása térképek, tárgyi emlékek (könyvek, brosurák, jelvények, zászlók) továbbá egyes fontos Népszava számok és a nagyobb megmozdulások fényképei segítségével történik.

A modern *iparfejlődés* bemutatására világszerte külön múzeumok szolgálnak. A rendezők itt természetesen csak utalásokra szorítkozhattak; Budapest közművesítését, építkezéseit, a magyar vasúthálózat állapotát, az ózdi vasművek képét mutatják be. Ezt egészíti ki a hiteléletre vonatkozó kisebb anyag. Kísérle-

*A rendezők: Berta István, F. Dózsa Katalin és Vigh Károly, a tervező: Molnár Szilárd.

tet tettek arra is, hogy a technikai és tudományos fejlődés magyar úttörőinek munkásságát is érzékeltessék.

A *belpolitika* gyakorú kérdéseire utalnak az 1904-es parlamenti rombolás és a képviselőválasztások emléktárgyai (mint pl. nemzeti színűre festett furkosbot) mellett a századforduló politikai karikatúrái, amelyek főként a nemzeti jelszavakkal való visszaélést érzékeltetik.

A *demokratikus polgári ellenzék* egy külön galériába szorult, s így a rendezők akaratától függetlenül — olyan elszigetelt a kiállítás egészéből, amilyen elszigetelt volt az ábrázolt mozgalom maga a századforduló első éveiben. A szokványos anyagon túl (íróasztal, írókézset, Ady-kötetek, folyóiratszámok) érdekes szabaddkőműves tárgyak (trónszék, szertartás-könyv, nagymester-bot) is láthatók. Ide kapcsolták a rendezők a színházi életet idéző emléktárgyakat és a nagybányai iskolára, valamint a nyolckakra utaló néhány képet.

Az akadémikus festészet (Benczur Gyula) és az építészet (Ybl Miklós, Lechner Ödön) mellett Mikszáth Kálmán (főként személyi hagyatékban fennmaradt emlékek révén) kerül bemutatásra. A látogatók meghallgathatják Kosuth Lajos hangját is a nemrég előkerült fonográfhengerről készült másolatból.

A kiállítás rendezői láthatóan jól átgondolták mindazokat a témaköröket, amelyek bemutatását szükségesnek ítélték. A századforduló sok mozzanatát érzékeltették, gyakran csupán néhány, de annál jellemzőbb tárggyal, eszközzel, képekkel. Olyan darabokkal, amelyek lehetőleg sokat mondanak az őket felhasználó társadalomról és ugyanakkor az újdonság erejével is hatnak. A Deák íróasztalától Bartók fonográfjáig terjedő áttekintő kiállítás esetében hiánylistát sorolni elég felelőtlen dolog lenne. Mégis meg kell említeni, hogy szerintünk a szecesszió mint kultúrtörténeti áramlat nem kapja meg jelentősége szerinti helyét, s az egész gazdasági fejlődés illusztrálása is túlságosan szerényen húzódik meg a terem sarkában, nem szólva most olyan, nemcsak technikai vagy gazdaság-, de kultúrtörténetileg is fontos dologról, mint a kor embere számára oly nagy-jelentőségű s egyszersmind nagy élményt jelentő vasút is.

Természetesen ezt a kiállítást sem kerülte el a feliratok összecserélésének, pontatlanságának ördöge. FAV motorkocsi felirat díszeleg egy MÁV III. osztályú személykocsi modellje mellett; egy nagybetűs felirat Wekerle Sándor portréja alatt azt sejteti, mintha ő találta volna fel a szesz-, cukor-, s általában a fogyasztási adót. Ezek azonban apróságok. A feliratok általában világosak, érthetőek, s amit különösen kiemelnénk, kellően rövidek.

A Nemzeti Múzeum új időszak kiállításáról elmondható, hogy a térbeli kötöttségek ellenére meglehetősen jól sikerült összképet nyújt a magyar századfordulóról. S ami egy kiállítás esetén igen fontos — szép is.

Szász Zoltán